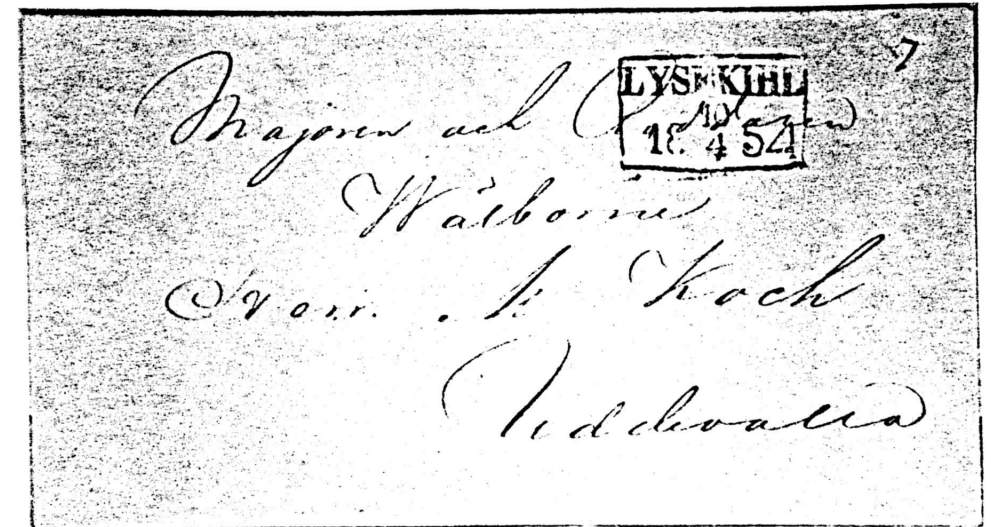
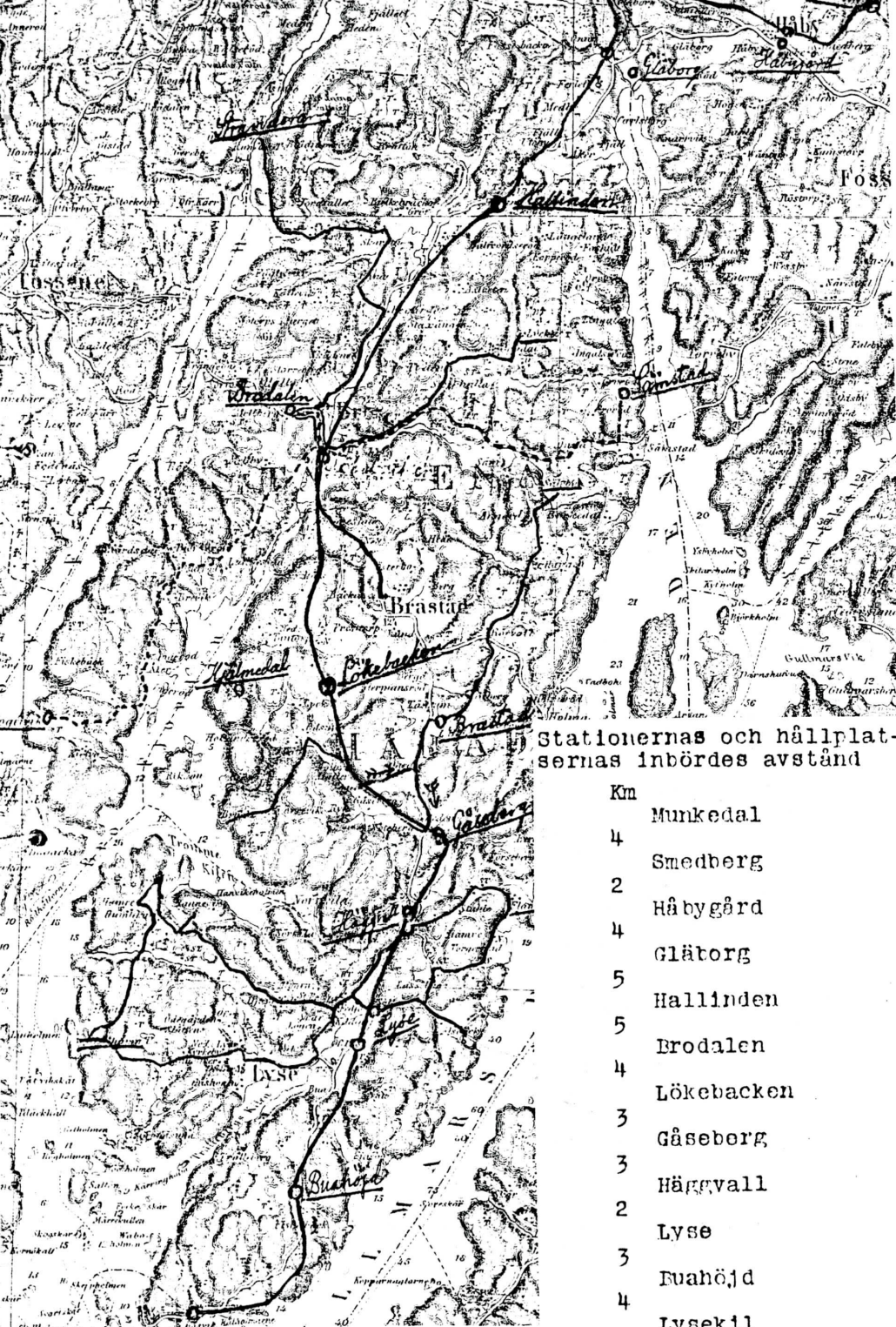

Erik Lindgren

Något om Posten på Stångenäset

Innehåll

Ort	sid
Förord	1
Lysekil	3
Brodalen	8
Norrkila	12
Lantbrevbäring	18
Sämstad	20
Lyse	22
Alsbäck	25
Brastad	26
Fågelviken	28
Hjälmedal	30
Gåseberg	31
Hallinden	32
Lökebacken	33
Gåsön	34

Bakre omslagssidans illustration är en kopia av det kartklipp som postdirektionen i Göteborg använde i sin redovisning till poststyrelsen av ärendet om ny organisation i anslutning till att järnvägen Munkedal-Lysekil skulle tas i bruk för allmän trafik.

Förord

Den indelningsprincip som jag tillämpat för flertalet posthistoriska böcker och skrifter har varit att berätta posthistoria från ett eller flera häradar eller om posten utmed en järnvägslinje. Någon gång har det varit anledning att göra avvikelser från detta system. Så är det nu när jag ägnar mig åt Stångenäset. Häradet med namnet Stångenäs omfattade i den gamla indelningen blott socknarna Bro och Brastad men inte Lyse socken. Denna införlivades med Lysekils stad, när de båda förstnämnda socknarna förenades till kommunen Stångenäs 1952 för en relativt kort period innan storkommunerna blev verklighet. Med en avvikande rubrik blir det därför Lysekils kommun som blir föremål för studier i detta häfte. Även Skaftö socken hör till kommunen. Dess poststation Gåsö har berörts i posthistoriskt häfte nr 202, "Något om Posten på Västra Orust".

De olika postanstalterna presenteras i den tidsordning de tillkommit utan avseende på belägenheten inom kommunen. Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag lämnat sådana uppgifter konsekvent.

Någon gång anger jag poststyrelsens diarienummer för ärenden ur vilka uppgifter kan hämtas om utvecklingen. För dem som önskar fördjupa sig underlättas därmed vidare forskning vid besök på Postens centralarkiv i Stockholm. Alla faktauppgifter som ligger till grund för mina berättelser är hämtade från handlingar som förvaras i Postens centralarkiv. Om jag vid något enstaka tillfälle anlitar en annan källa, framgår detta av den löpande texten.

I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i texten. Även orternas namn återges i modern stavning. Jag är öppen för mina läsares synpunkter på häftet.

Jag tackar Johan Pettersson, utan vars intresse för min forskning detta häfte sannolikt inte skulle ha kommit till.

Växjö i februari 1994

Erik Lindgren

1852-08-01--

Lysekil

År 1850 fanns det totalt 142 postkontor i vårt land. Av dem kallades 13 för postexpeditioner enligt en just införd terminologi. Det är en benämning som kan skapa problem för dem som inte sysslat med posthistoria. Låt oss kalla även dem för postkontor. De var i praktiken en lägre klass av postkontor. De högsta klasserna var enligt vokabulären postkontor och de lägsta klasserna var postexpeditioner. Båda slagen var med få undantag förlagda till städer.

Beteckningen **postexpedition** kom till 1849 som resultatet av en form av lönereglering till postcheferna. Med vissa ändringar under de följande åren upptog 1874 års normalstat sju klassers postkontor, av vilka klasserna I - IV avsåg postkontoren och klasserna V-VII postexpeditioner. Postkontorens chefer kallades postmästare, tillsatta med kunglig fullmakt, medan postexpeditionernas chefer var postexpeditörer, tillsatta av poststyrelsen. Gentemot kunderna hade de samma befogenhet.

Utöver postmästare fanns det med början 1830 ett litet antal s k post-uppsyningsmän. De tillsattes i glest befolkade delar av landet, huvudsakligen i Norrland. De fasta postanstalter som därigenom kom till stånd, kallades **postuppsyningsmansplatser**. Deras totala antal översteg aldrig samtidigt 21. År 1850 fanns det 20 sådana. Vi kan lämna dem därhän, eftersom de på intet sätt berör det område som avses i detta häfte. De flesta postuppsyningsmansplatserna ersattes före eller under 1865 med poststationer. Om denna nyhet (poststationer från 1861) berättas mera i nästa avsnitt.

I Lysekil kunde det rimligtvis ha inrättats ett lägre klassens postkontor (postexpedition) när sådana introducerades enligt 1849 års beslut. Det skulle emellertid dröja några år, men man kan gott säga att den år 1836 bildade köpingens företrädare låg i startgroparna. Men det var inte bara lokala intressen som spelade in, utan det förelåg också en framställning från kungl. generaltullstyrelsen på grund av Uddevalla tullkammars propäer.

Sedan dessa önskemål kommit till poststyrelsen (diarienummer 2507 år 1851), remitterades handlingarna till poststyrelsens kammarkontor, där Pontus Winroth avgav ett yttrande den 28 februari 1852. Dennes uttalanden i frågor som berör utökning av servicenätet utgör en viktig del av arkivet från framför allt 1850-talet. Som son till kammarrättsrådet Jakob Winroth kom han från en gammal byråkratsläkt och fick själv fem framgångsrika söner. Av dem var Hugo Ludvig Pontus postinspektör i Malmö under åren 1879 - 1893 och därefter postdirektör och postmästare i Malmö till 1916. Dennes verksamhet speglas också mycket i arkiven.

I yttrandet den 28 februari 1852 angående framställningen om ett postkontor i Lysekil skrev Pontus Winroth vid poststyrelsens kammarkontor bl a följande:

Häftet i den posthistoriska skriftserien tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en ljuslåda för montering och en kopiator, allt av enklaste slag. Det är fråga om ett rent hantverk och defekter kan förekomma. Jag hoppas Du har överseende därmed och att Du accepterar att det framforskade innehållet är viktigare än häftets utförande.

Erik Lindgren

"Bedömer man frågan efter de avgifter som Lysekilsboernes och Uddevalla Tullkammars skrifter innehålla, om Lysekils köpings nuvarande rörelse och sjöfart och de utsikter till vidare utveckling och framåtskridande köpingen äger, får ej nekas att köpingens korrespondens synes böra vara och än framdeles bliva av den betydelse och vikt att detta samhälle borde få fördelen av ett sådant postkontor, som i senare tider blivit mindre samhällen medgivet, nämligen en postexpedition, samt att postverket om ej genast dock snarligen genom inflytande porto och övriga intäkter för brev till och från köpingen bör bliva betäckt för den årliga kostnad som en postexpeditionens inrättande därstädes skulle komma att medföra. Denna kostnad skulle nämligen ej, då av postverket bekostad postgång tvenne ggr i veckan till och från Lysekil redan finnes, bliva mer än vanligt arvode till postexpeditören,

var till skulle komma, om, vilket torde bliva nödigt, med avseende å det förhållande, som framkallat begäran om postkontor i Lysekil, nämligen osäkerheten för penningbrevs behöriga framkomst, posten emellan Lysekil och stora stråkvägen borde av postiljon åtföljas, årligt traktamente till denne

208:- rd

30:- rd

tillhoppa

504:32 rd

Tages åter i betraktande de uppgifter postmästaren i Uddevalla lämnat angående köpingens brevväxling under sistlidne år, skulle synas som den ej vore av den betydelse att den åtminstone för närvarande påkallar postexpeditionens inrättande därstädes och att postverket av en sådan inrättning skulle komma att få vidkännas en ej obetydlig årlig uppoffring. Sådant tror likväl kontoret ej böra vara att befara emedan, vad herr postmästaren ej tagit i beräkning, en ej ringa ökad inkomst för verket bör uppstå, i händelse av postkontors inrättande i Lysekil, genom att brev emellan Lysekil och Uddevalla, som nu gå som lösbrev, därefter skulle komma att betala porto och att brev emellan Lysekil och en del övriga orter, däribland Stockholm och Göteborg, vilka nu betalas efter taxan för Uddevalla, skulle komma att draga högre porto än hittills. Det är emellertid, under antagande för postkassan av uppkommande förlust, som sökandenas begäran om postkontor i Lysekil blivit av såväl bemälda postmästare, som postinspektionen i Göteborg till bifall avstyrkt, av postmästaren i Uddevalla törhända jämväl med fäst avseende å den förlust i inkomster som för honom, genom postkontors inrättande i Lysekil skulle uppstå".

Vi ser här nära nog i klartext hur postchefen i Uddevalla strängt taget sökte motverka tillkomsten av ett postkontor i Lysekil på grund av förutsedd minskning av egna inkomster. Avgifterna för lösbrev som betalades av avsändare i Uddevalla eller av dem som anlidade postlinjer från och till Uddevalla tillkom nämligen honom. Med ett postkontor i Lysekil skulle lösbrevsportot för försändelser dit falla bort och i stället skulle porto debiteras för varje brev i räkenskaperna efter den avståndsprincip som ännu gällde (innan enhetsportot infördes den 1 juli 1855). Däremot fanns länge efter 1855

lösbrevssystemet kvar. Det innebar att portot fick behållas av postförvaltaren för sådana brev som gick från dennes postkontor till en plats utmed postföringslinjen utan att transitera en annan postanstalt. Efter öresreformen 1858 var det portot 3 öre. Jag har i några av mina skrifter pekat på hur förhållandet att lösbrevsmöjligheten kunde försvinna vid tillkomsten av poststationer har medverkat till motstånd även från kunder mot förslag om inrättande av sådana, t ex Tingsryd och Lyckeby (i boken "Kongaposten" resp häftet "I Sydost", nr 8 resp nr 124 i den posthistoriska skriftserien).

Poststyrelsens kammarkontors Pontus Winroth pekade således på en öm punkt men han kommenterade i sitt utlåtande ytterligare det faktum att korrespondenter hade klagat över osäkerheten med att post skickades utan att beledsagas av postiljon, d v s någon som kunde skydda postföraren och vara ett hinder mot eventuellt planerade överfall. Han skrev sålunda att såväl postmästaren i Uddevalla som postinspektorn i Göteborg hade hemställt "vad ock av Lysekilsboerne alternativt och i särskild av nämnde postinspektors insänd skrift av åtskillige korrespondenter inom Sotenäs härad, genom vilket posten till och från Lysekil går, blivit begärt att samma post måtte av postiljon få beledsagas till skyddande av därmed åtföljande lösväskor".

Därmed återvände Winroth till de ekonomiska aspekterna och fann att det utöver för begärd och motiverad bevakning tillkommande kostnad inte skulle vara fråga om mer än initialkostnader för ett postkontor i Lysekil. Det var utgifter som snart nog skulle betala sig på grund av ökad korrespondens och högre porton för brev från andra orter till Lysekil än vad portot var till Uddevalla. Till postkontoret där sorterades då sådan post till Lysekil som skickades från andra orter. Dessutom fanns det prejudikat på att löspost inte skulle åtföljas av bevakning. Om man införde bevakning på sträckan mellan "stora stråkvägen" och Lysekil skulle detta av anförda skäl mer eller mindre göra det nödvändigt med en sådan postanordning i slutändan, där det fanns en av postverket anställd tjänsteman:

"Men, då medgivandet härav (postiljonsbevakning) skulle medföra för postverket en årlig utgift av cirka 238 rdr utan någon därav för verket uppkommande inkomst och utan att sökandena vunno det åsyftade ändamålet, full säkerhet för sina penningbrev, emedan, då de i alla fall komme att gå med s k löspost, postverket, om de på ett eller annat sätt förkommo eller blevo plundrade, ej för desamma iklädde sig någon ansvarsskyldighet; då framställningar om postiljonsbeskickningar med lösposter blivit av Styrelsen förut avslagna, såsom t ex med posten emellan Vänersborg och Västra Ed, samt då eftersyn och kontrollen å den postiljon, som skulle posten åtfölja att han behörigen fullgjorde sina skyldigheter, bleve svår om ej omöjlig, då han skulle vara stationerad å ett ställe där ingen posttjänsteman fanns, och verkställa turer mellan ställen där han ej med någon sådan kom i beröring, anser sig kontoret bifall till berörde framställning böra avstyrka (om postiljonsbeskickning för lösposten), samt hemställer vördsamt att, om ej Styrelsen anser skäl vara för handen, hos Kungl. Maj:t i underdånighet föreslå inrättandet av en postexpedition i Lysekils köping, Styrelsen då även måtte

låta frågan om postens emellan köpingen och stora stråkvägen åtföljande av postiljon förfalla".

Det var inte svårt för postverkets ledning att få regeringens bifall på den följande underdåniga framställningen och enligt ett kungligt brev den 3 april 1852 skulle sålunda ett postkontor (postexpedition) öppnas i Lysekil. Fataliedag för ansökningar blev den 26 maj och till dess anmälde sig fem sökande.

1852 den 7 Juni föred. och exp. Consp. för
Lundin.

Sökande

ku

Post Exped. tjänsten i Lysekil,
år 1852

Fataliedag: d. 26 Maj.

Lundin, Carl Fredr., E. O. Consp. Skrifv.

Hoffman, Mauritz, — D. —

Hjorth, Oscar, — D. —

Stenberg, Carl Adolf, Ambudsman

Aminoff, Joines, Capet. R. S. O.

Carl Fredrik Lundin blev den förste postmästaren i Lysekil, utnämnd redan den 7 juni 1852 och således i god tid innan postkontoret skulle öppnas med augusti månads ingång. Han var född i Tunahems socken i Västergötland 1823. Efter knappt åtta år i Lysekil fick han befordran till Mora. En lång rad andra postmästare svarade för servicen i Lysekil till dess postkontoret i en våg av omorganisationer på 1960-talet i verkets strävan efter större administrativa enheter klassificerades som postexpedition utan något förvaltningsområde. Flera av de dittillsvarande förvaltningspostmästarnas verksamhet spåras bland annat i uttalanden i anslutning till ansökningar om inrättande av poststationer på Stångenäset. Den femte i raden av postmästare i Lysekil var Johan Albert Jonson (1885-1905). Sedan han fått befordran till postkontoret i Uddevalla, kunde man i ett av 1906 års nummer av fackorganet "Svenskt postarkiv" läsa följande notis:

Småposter.

Lysekil. I Lysekilsposten läses följande i anledning af postmästare J. A. Jonsons utnämning till postmästare i Uddevalla:

»Då postmästare Jonson lämnade sin plats här, yttrade vi i en notis om förflyttningen, att den afgående postmästaren skött chefskapet på härvarande postkontor på ett sätt som hos den stora allmänheten förskaffat honom anseende som en human och tillmötesgående ämbetsman och hos underlydande personal som en välvillig och förstående förman, och detta vitsordades på det kraftigaste sätt vid en afskedsfest, som sistlidne söndag hölls här i staden för den afflyttade, af representanter för flera af de många kategorier af

posttrafikanter, hvilka under de gångna åren kommit i beröring med honom, och omdömet riktighet underskrifves för visso af hvar och en, som haft att göra med postmästare Jonsson i hans egenskap af postchef.

Men postmästare Jonsons verksamhet har dock under årens lopp räckt till äfven för det kommunala, där hans själfständiga och rättrådiga personlighet tagits, i anspråk inom bl. a. såväl stadsfullmäktige som drätselkammaren.

Då postmästare Jonson nu icke längre tillhör vårt samhälle, begagna vi oss af tillfället att önska honom lycka på den mera kräfvande plats k. m:ts förtroende och den egna dugligheten beredt honom och äro förvissade om att hans verksamhet här alltid skall uppskattas så väl som den med full rätt förtjänar.»

1875-01-15--1970-03-31

Brodalen (Bro socken)

Regeringen bemyndigade generalpoststyrelsen den 9 mars 1860 att "*å lämplige ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom speditionskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition*".

Det kungliga brevet föranledde poststyrelsen att förhöra sig hos länsstyrelserna om behovet av sådana poststationer. Kungörelser från länsstyrelserna lämnade vägen öppen för framställningar om poststationer, framställningar som naturligtvis prövades noga före beslut.

Det kan vara av visst intresse att notera hur generaldirektör Wilhelm Roos angav en orsak till beslutet om poststationer på landsbygden. I sin historiska återblick i verkets första verksamhetsberättelse omtalade han att brevlådor hade uppsatts vid allmänna postvägar med början 1855 under vissa förutsättningar. Ett villkor var att en kommun eller flera korrespondenter på en ort förenade sig om att genom en lämplig person svara för tömning på behöriga tider av brevlådan. Detta reglerades genom ett kungligt brev av den 9 mars 1855 och ur postkassan betalades 10 kr om året för bestyret med brevlådan. Men så skriver Roos följande:

"Då emellertid denna utväg till postutväxlingens underlättande endast i ringa mån av allmänheten anlåtats, beslöts år 1860 inrättandet av ett nytt slags poststationer, vilka skulle utgöra en art filialkontor till närmast liggande postkontor eller postexpeditioner".

Det dröjde nära nog ett helt år efter att regeringen bemyndigat poststyrelsen att inrätta poststationer, innan de första kom till stånd. I februari 1861 öppnades sålunda 12 nya poststationer. Innan dess fanns det, såsom nämnts i avsnittet om Lysekil, sålunda bara postkontor (och postexpeditioner som de lägre klassernas postkontor kallades under åren 1849-1881) samt ett obetydligt antal postuppsyningsmansplatser i extrem glesbygd.

Det skulle dröja ända till mitten av 1870-talet innan medgivandet om poststationer på landsbygden medförde någon större ökning av sådana. En plötslig ökning hängde samman med kronobrevbäringsreformen, som började genomföras 1874. Då övertog postverket ansvaret för den urgamla kronobrevbärningen. Den ersattes med ett stort antal nya postgångar samt poststationer, "en i var socken" som det sades i riksdagsbeslutet, om än med tillägget "där så behövdes". De två skilda postnät som funnits dittills, ehuru de på långa sträckor var samlöpande och gemensamt utnyttjade, blev nu sammammanslagna till ett enda.

Man kan påstå att resultatet av just denna reform är det som mest påtagligt speglas i verksamheten på det lokala planet under en lång period från och med 1874. Mängder av stämmoprotokoll skvallrar om vilken betydelse

reformen hade för de enskilda socknarna och om hur församlingar, som inte fick del av förbättrad postservice ofta gjorde sig påminta i kampen för rättvisa. För hembygdsforskare har handlingar i anslutning till denna reform stort intresse, men också senare handlingar som speglar förfäders intresse för postgången.

Efter en omfattande utredning i samråd med länsstyrelserna preciserades det konkreta sättet att genomföra reformen i en kunglig förordning den 5 december 1873. Ett bemyndigande att planera för omorganisationen hade lämnats tidigare. Därigenom hade förberedelser kunnat göras och i hälften av rikets län kunde kronobrevbärningen upphöra redan den 1 januari 1874 samtidigt som 530 nya poststationer inrättades. I ett brev till regeringen den 15 maj 1874, vars koncept generaldirektör Wilhelm Roos själv upprättade, redovisades resultatet. De resterande länen redovisades i ett nytt brev den 25 juni 1875, men inte förrän två år senare hade kronobrevbärningen avskaffats i sin helhet. I Bohuslän genomfördes reformen under 1875.

Den ursprungliga avsikten var således att omorganisationen skulle genomföras 1874, men i många fall måste det anstå med ändringarna. Till grund för uppskov hade länsstyrelserna åberopat "*såväl i orterna pågående järnvägsanläggningar, vilka då de fullbordas, måste föranleda en väsentlig omreglering av postförbindelserna, som ock ännu på prövning beroende frågor om förändrad indelning i fögderier och härads m m*".

Ett annat skäl till försening av omorganisationen uppgavs vara uteblivna anbud på postföring eller att avgivna anbud befunnits oantagliga vid poststyrelsens prövning. I några fall hade organisationsförslagen kommit till poststyrelsens mycket sent år 1873 eller till och med inte förrän ett stycke in på år 1874. Då hade postverket inte kunnat lösa frågan på annat sätt än genom att anmoda länsstyrelserna att vidta sådana åtgärder, att kronobreven kunde "på behörigt sätt, mot ersättning av postmedlen fortskaffas". Den "fortskaffningen" skulle ske utan att betunga dem som dittills varit skyldiga att fullgöra kronobrevbärningen.

Inom dåvarande Stångenäs härad inrättades som en följd av kronobrevbäringsreformen två poststationer, Brodalen och Norrkila. I Brodalen tillsattes organisten Johan Fredrik Andrén som föreståndare. Detta framgick av ett brev den 17 december 1874 från poststyrelsen till länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län. Andrén, som hade poststationen i Bro klockaregård, tillerkändes 150 kr i årlig ersättning, något som han snart fann vara för litet. Han begärde i ett brev till poststyrelsen den 25 oktober att få det höjt. Ur hans motivering hämtar jag följande:

"Under sommarmånaderna expedieras post 4 gånger i veckan, vintermånaderna 6 och oftast under natten. Av postjournalerna synes, att, sedan stationen härstädes öppnades i medio av januari månad har här tills dato avgått assurerade brev 120 st, rekommenderade brev 213 st och avyttrats frimärken under första kvartalet för 165:78, andra kvartalet 193:94 och tredje kvartalet 178:50, tillhopa kr 538:22".

Sedan den överordnade postmästaren, G E Rundberg i Kvistrum, tillstyrkt framställningen, beviljades Andrén 300 kr om året i ersättning från och med 1876. Man noterar i hans framställning att poststationen "*öppnades i medio*

av januari månad". Förutsättningen var att den nya organisationen skulle genomföras vid årsskiftet, men detta var bland annat av praktiska skäl inte genomförbart överallt. Från åtskilliga bohuslänska poststationer kan hembygdssamlade filatelister sålunda inte påräkna att finna några stämpelavtryck under början av januari 1875. För poststationen i Norrkila blev det ännu större försening, något som framgår av nästa avsnitt i detta häfte.

Trafiken utvecklades väl i Brodalen och någon risk för indragning av poststationen fanns inte i anslutning till att lantbrevbäring infördes 1878-1879. Postdirektör Frans Brobergs rapport den 31 december 1880 till poststyrelsen efter genomförd inspektion av poststationer visade bland annat att han vid inspektion av poststationen Brodalen den 18 september funnit att den årliga frimärksförsäljningen uppgick till omkring 1100 kronor, vilket sattes i relation till föreståndarens arvode, 300 kr. Det täckte med mycket god marginal kostnaden för postföringen från Kvistrum två gånger i veckan jämte avlöningen till Andrén.

Fröken Alma Andrén tog över poststationen i juni 1890. Under hennes långa verksamhetsperiod byggdes järnvägen Munkedal-Lysekil. Det låg nära till hands att tro att poststationen då skulle flyttas till järnvägen. Det var den vanligaste lösningen för lantpoststationer som låg i relativ närhet till en järnväg.

Men Alma Andrén fick vara kvar länge som poststationsföreståndare. För att kunna sköta driften på det mest ekonomiska sättet ville järnvägens styrelse nämligen inte anställa särskilda stationsföreståndare. För skötseln av stationerna, som avsiktligt kallades "håll- och lastplatser", anställdes vid varje station en vakt med skyldighet att inte blott förrätta järnvägs göromålen utan också underhålla och bevaka banan ett stycke på ömse sidor om hållplatsen. De kunde inte gärna också ta ansvar för postservice, men bolaget ville låta postverket utnyttja järnvägen för befordran av post.

Vid Lökebacken och Brodalen skulle vakterna komma att kallas stationsförmän och i någon mån befrias från arbete utmed själva järnvägslinjen. Men ändå ville järnvägens styrelse inte heller här träffa något avtal med postverket om förening av post- och järnvägs göromål, ehuru detta var brukligt även vid privata järnvägar. För Statens Järnvägar fanns det en generell överenskommelse om sådan organisation, en överenskommelse som dock var tänjbar och inte tillämpades i extrema fall.

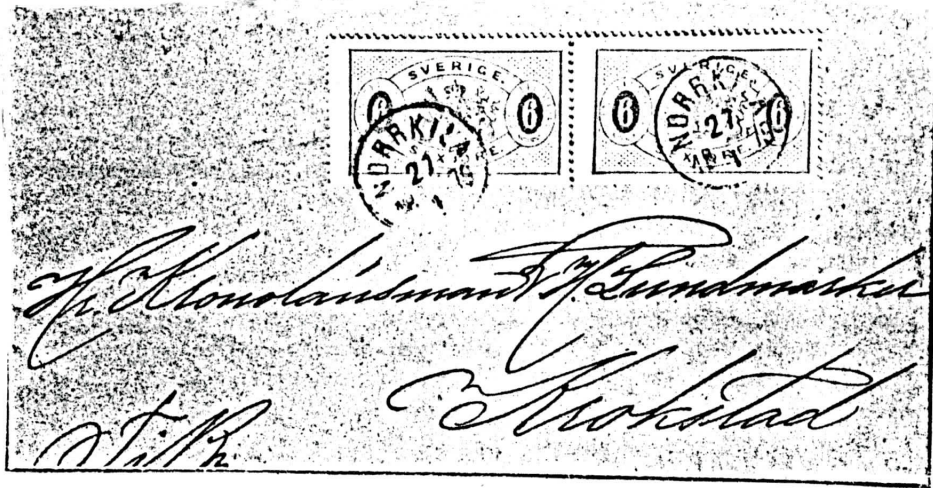
Postdirektionen i Göteborg anmälde den 5 juni 1913 till poststyrelsen att Alma Andrén hade poststationen i Brodalen på omkring 1,5 kilometers avstånd från järnvägsstationen. Landsvägspostföringen skulle upphöra, när järnvägen togs i bruk för allmän trafik och man fick därför träffa avtal om posttransporter mellan järnvägsstationen och poststationen. Kronofjärdingsmannen Herman L Claeson fick skriva under ett kontrakt som band honom vid två sådana transporter på vardagar och en på söndagar. Transporten omfattade även de postsäckar som från Brodalens poststation skulle befordras till poststationerna Fågelviken och Sämstad.

Den nya organisationen trädde i kraft på sommaren 1913. Drygt två år senare lämnade Alma Andrén över poststationen till Anna Johansson. Järnvägsbolaget fann så småningom anledning att acceptera förening av post och järnväg. Blott 50 år gammal fick Anna Johansson därför finna sig i att bli utan inkomst från postverket, när stationsmästaren Emil Ernst Jönsson antecknades som föreståndare för den förenade post- och järnvägsstationen från och med den 1 oktober 1933.

John Bruno Genberg hann också vara föreståndare, innan poststationen skildes från järnvägen den 1 mars 1958. Under mellantiden hade järnvägen förstatligats och biträdet vid den förenade post- och järnvägsstationen Vivan Sydnes blev anställd av postverket när det lokala 25 år gamla samarbetet mellan post och järnväg upphörde. Hon fick år 1961 uppleva att poststationen statushöjdes till en sk postexpedition. Det var en form av postanstalter, införd 1920 såsom ett mellanting mellan förvaltningspostkontor och poststationer med relativt stor befogenhet men utan några underlydande poststationer. Dessa postexpeditioner skall sålunda inte förväxlas med den form av postexpeditioner som nämns i avsnittet om Lysekil.

Över Brodalen expedierades sedan 1937 posten till postombuden i Ingeröd och Vilhelmsborg, indragna den 31 mars 1970 resp den 15 februari 1954. Efter utbyte av poststationen i Sämstad 1953 mot ett postombud expedierades också dess post över Brodalen och samma blev fallet med poststationen Fågelviken 1957. De båda sistnämnda postombuden drogs också in med mars månads utgång 1970, d v s samma tidpunkt som blev sista dagen för postexpeditionen i Brodalen. Det hjälpte alltså inte att Brodalen hade ett relativt stort postområde. Modern och effektiv distribution och ökade befogenheter för lantbrevbärarna gjorde postexpeditionen "överflödig". Den ersattes dock övergångsvis med ett postombud till och med oktober 1971, i vars datumstämpel det fanns gravyren BRASTAD POB 1. Under min tjänstgöringstid vid trafikavdelningen på postdirektionen i Malmö brukade vi kalla sådana postombud för strategiska. De underlättade indragning av små postanstalter men förutsattes bli kortlivade, eftersom kunderna snart nog insåg att lantbrevbärarna utförde samma tjänster vid besök i deras bostäder eller vid deras postlådar.

Indragningen av posten i Brodalen fördes tidigt på tal och väckte inte oväntat motstånd. Under en debatt i kommunalrummet i Bro i september 1969 var lokalen fullsatt och många vände sig mot postverkets rationaliseringsiver. Isidor Andersson fann det t ex egendomligt att posten ville tvinga på befolkningen en bättre service "när vi nu enligt vår mening har den bästa tänkbara", och Leif Karlsson i Långeland undrade om inte "rationalisering skulle kunna ske i topparna hos postverket".

Detta är en reproduktion av framsidan av ett kuvert med ett brev från kronofogde Nordvall till en av hans underlydande. Om Nordvall kan man läsa i följande avsnitt.

1875-02-15-1887-03-31

Norrkila (Brastads socken)

I föregående avsnitt har nämnts att poststyrelsen i ett brev till länsstyrelsen i Göteborg den 17 december 1874 informerade om ändringar i postgången som var avsedda att genomföras med 1875 års ingång i anslutning till att ansvaret för kronobrevbäringen togs över av postverket. Detta brev innehöll beslut som var baserade på uppgifter, som länsstyrelsen hade lämnat till poststyrelsen i brev den 9 september, 4 november samt 3, 4 och 15 december 1874 efter kontakt med kronofogdar och länsmän. De hade medverkat med förslag på lämpliga postförare och föreståndare för de föreslagna nya poststationerna. Det fanns dock några frågetecken kvar vilka berörde förhållandena på Stångenäset. I poststyrelsens brev den 17 december 1874 finner man sålunda bl a följande avslutande text:

"Slutligen får Generalpoststyrelsen, som i fråga om läge för en poststation i Lyse eller Brastad anser sig böra biträda Kungl. Befallningshavandes i skrivelse den 23 sistförflutne månad uttalade åsikt om lämpligaste platsen för densamma i Norrkila, anhålla att så snart ske kan få motse tvåfalt upprättade kontrakt, under förbehåll av Generalpoststyrelsens godkännande, med lämplig person om bestridande av befattningen såsom föreståndare för Norrkila poststation...."

Därav ser vi att poststyrelsen på länsstyrelsens förslag hade valt att förlägga den gemensamma poststationen för Lyse och Brastads socknar till kronofogdens bostad. Det var vanligt att man på det sättet tog större hänsyn till civilstatens behov av postgång än till "vanliga" postkunders. Nu gällde det bara att utse föreståndare. Vanligast var det att det blev kronofogden själv, när poststationen förlades till dennes bostad och att poststationen fick

platsens namn i stället för socknens. I detta fall var det väl också lämpligt att inte välja namnet Brastad av hänsyn till Lyse sockens anspråk på en egen poststation. Till föreståndare utsågs emellertid inte kronofogden Carl Anton Nordvall utan på dennes förslag mamsell Eveline Lindberg. Hon fick 200 kr i årsarvode enligt poststyrelsens beslut den 7 januari 1875. Enligt en uppgift var hon Carl Antons svägerska.

Någon poststation öppnades emellertid inte omedelbart efter att beslutet av den 7 januari kommit den överordnade postmästaren i Kvistrum till handa. Kronofogde Nordvall skrev den 13 januari 1875 till poststyrelsen bland annat att *"då nödiga effekter såsom postväska och postpåsar m m ännu icke blivit hitsända, har stationen icke kunnat öppnas för den korresponderande allmänheten. På det icke något långvarigt hinder i nämnda hänseende må äga rum, vågar jag fästa Kungl. Generalpoststyrelsens uppmärksamhet å förenämnda förhållanden och anhåller vördsammast bliva underrättad om varest sagda effekter kunna få avhämtas"*.

Kronofogdens brev remitterades av poststyrelsen till postkontoret i Kvistrum, då lett av vikarierande postmästaren Axel Bengzon. Denne förde ett nytt problem in i sammanhanget, som uppenbarligen inte hade varit känt för poststyrelsen. Han frågade i svaret till poststyrelsen den 18 januari 1875, *"huruvida postiljonen skall uppresa till nämnda station, som är belägen 0,4 mil från vägen Kvistrum-Lysekil, och har postiljonen därjämte uppgivit, att postkörarna på förhand förklarar sig ej vilja köra posten till Norrkila, alldenstund till resan skulle under vissa tider på året åtgå minst 3 timmar. Jag får därför vördsammast hemställa till Kungl. Generalpoststyrelsens prövning, huruvida ej inrättandet av särskild postkörare eller gångpost å linjen Norrkila-Brodalen vore lämpligast"*.

Poststyrelsens handläggare hade sannolikt inte tillgång till några detaljerade kartor. I den brådska som rådde vid genomförandet av kronobrevbäringens reformen tänkte uppgiftslämnarna inte alltid på att precisera läget för föreslagna poststationer. Först efter fattat beslut gick det ibland upp för poststyrelsen att dessa hamnade vid sidan av befintliga postlinjer. Jag har berättat om några liknande fall i tidigare utgivna publikationer, t ex i boken *"Posthistoria från Ljungby kommun"* om Boaryds läge söder om diligenslinjen mellan Alvesta och Ljungby. I det fallet löstes problemet genom att diligensentreprenören fick ersättning för omvägen till Boaryd. För Norrkilas del blev nästa steg att poststyrelsen fick ta ställning till poststationsföreståndare Eveline Lindbergs yttrande den 8 februari 1875 där hon *"på det ej uppehåll vid forsling av Lysekilsposten må äga rum, ödmjukast föreslog att särskild väska tillhandahållas, vilken med körpost befordras fram och åter, varom avtal med lämplig person redan träffats. Om detta förslag godkännes, bör väskan avhämtas från Norrkila varje måndag och torsdag kl 10 fm och från Häggvall för befordran hit varje onsdag och lördag från den 1 mars till den 1 november kl 6 fm och övriga månader kl 8 fm. Om gångpost medför mindre säkerhet för postens skyddande, anser jag den ej böra ifrågakomma vid andra tillfällen än då starkt snöfall förhindrar användandet av körpost"*.

Den 14 februari 1875 expedierades till postexpeditionen i Kvistrum poststyrelsens två dagar tidigare fattade beslut i frågan. Det avsåg "att Norrkila poststation skall vid varje resa anlöpas av den å linjen Kvistrum-Lysekil gående post, för vilken utfärdats ny tidtabell, ... bärande postexpeditionen om förändringen underrätta såväl berörde poststationer som vederbörande postförare, vilken för omvägen till Norrkila kommer att åtnjuta kontraktens belöande ersättning". Genom ett brev från poststyrelsen, expedierat den 19 februari, fick postexpeditionen i Lysekil besked om detta beslut.

Från Kvistrum				Mik.	Postanstalter och skjutstationer.	Till Lysekil			
Dagar.	Åren hämt. kl.	Åren gång. kl.	f. m. eller e. m.			Dagar.	Åren hämt. kl.	Åren gång. kl.	f. m. eller e. m.
					Wintertidtabellen				
H.F.	8	8	e. m.		Kvistrums postexpedition	H. Th. L.	4	—	e. m.
H.F.	10	10	e. m.	15	Skidrunas gästgärd	H. Th. L.	2	2	e. m.
H.F.	10½	10½	e. m.	15	Brodalens poststation	H. Th. L.	1½	1½	e. m.
H.F.	11½	11½	e. m.		Häggvalls gästgärd	H. Th. L.	12½	12½	e. m.
H. O. L.	12½	1	f. m.		Norrkila poststation	H. Th. L.	11	11½	f. m.
H. O. L.	3	—	f. m.		Lysekils postexpedition	H. Th. L.	—	9	f. m.

Denne tidtabell tillämpas från och med fredagen den 26 innevarande månad. Stockholm, 12 febr. 1875.
 Generalpoststyrelsen,
 P. H. S. Magnus,
 Styrelse,
 6 st exp 19/2

Detta är den tidtabell som åtföljde poststyrelsens brev den 12 februari 1875. Därmed var det möjligt för den nya poststationen i Norrkila att ha kontakt med omvärlden. Kanske kan man fastställa någon av de närmast följande dagarna som poststationens startdag.

Genom poststyrelsens beslut den 7 januari 1875 att anta Eveline Lindberg till föreståndare för den till Norrkila förlagda poststationen hade såväl poststyrelsen som länsstyrelsen gått emot de lokala önskemålen. Vid en extra kommunalstämma den 16 augusti 1874 hade antecknats i protokollet "att den blivande poststationen i socknen måtte förläggas vid dess skolhus och att till postexpeditör måtte antagas skolmästare A Andersson".

Kronofogde Nordvalls invändningar mot detta innehöll bland annat påpekandet att det vid överläggningarna mellan poststyrelsen och länsstyrelsen inte varit meningen att Brastads socken alls skulle få någon poststation. Däremot fanns det då planer på att inrätta en poststation vid Häggvalls gästgivaregård i Lyse socken. Där kunde man inte få tag på någon lämplig föreståndare och beslutet föll i stället på Norrkila, sedan länsstyrelsen hade uttalat sig för detta.

Efter konstaterat faktum visade sig kommunalstämman i Brastad den 10 januari 1875 missnöjd med lösningen, något som dock inte kom till poststyrelsens kännedom förrän i ett tre foliosidor långt brev i slutet av året. Därmed började en skriftväxling som sträckte sig över årslånga perioder. Kronofogden vidhöll envist att han hade större behov av poststationen vid sin bostad än det behov församlingen kunde påvisa för en poststation i socknens centrum.

Sockenborna gav inte upp, men de tacklade problemet på ett annat sätt så småningom. Vid en extra kommunalstämma den 22 maj 1881 beslöt de att begära hos poststyrelsen att få en poststation inrättad vid ångbåtsstationen Sämstad. Hur detta gick berättar jag i nästa avsnitt av detta häfte. Poststationen i Norrkila fanns kvar men efter ytterligare några år blev det ändring genom att Brastads församlingsbor fick gehör för en poststation med centralare läge. Den flyttades den 1 april 1887 från Norrkila till Brastads kyrkby samtidigt som grannsocknen Lyse fick en egen poststation. Som en självklar åtgärd vid flyttningen ändrades namnet från Norrkila till Brastad.

Det faktum att Nordvall skulle ta avsked torde ha bidragit till beslutet om att flytta poststationen från Norrkila. Respekten för kronobetjäningen lyste igenom i avslutningen av protokollet vid den kommunalstämma med Lyse socken som hölls i skolhuset på Stora Berg den 20 mars 1886 med anledning av nämndens uttalande två månader tidigare om att en poststation inom Lyse socken var "av högsta behov påkallad":

"Det har länge varit ett önskemål att få postanstalt inom socknen men av undseende för vår högt aktade och värderade kronofogde Herr C A Nordvall på Norrkila hava vi ej velat väcka denna fråga förr än Herr Kronofogden och Riddaren Nordvall bleve pensionsberättigad".

Det fanns emellertid andra åsikter om var poststationen borde ligga. Kommunalsämman i Brastads församling uttalade sålunda den 11 juli 1886 "att poststationen i Norrkila icke borde flyttas till Berg i Lyse socken utan hellre till Tänum eller närheten därav inom denna socken".

Postmästare Johan Albert Jonson i Lysekil tyckte att Berg och Tänum låg alltför nära postkontoret i Lysekil resp poststationen i Brodalen. Han ansåg

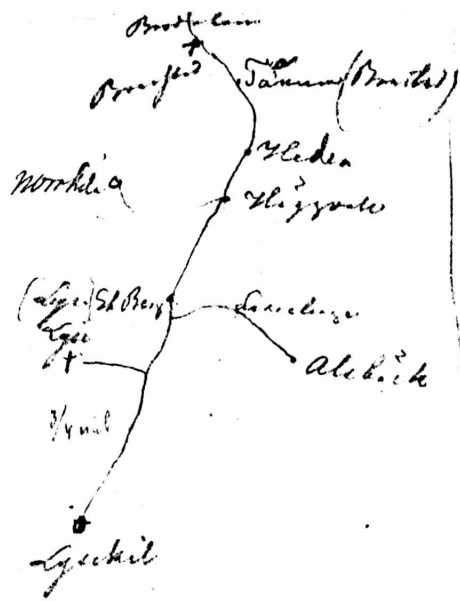
inte att det fanns något särskilt skäl att inrätta en poststation på någon av de föreslagna platserna. Skulle det ändå bli så att poststyrelsen ville besluta om att inrätta en poststation borde den i så fall enligt hans uppfattning ligga vid Heden omkring 12 kilometer från Lysekil. Där kunde en stor del av Brastads socken och en mindre del av Lyse socken få nytta av den.

På grund av olika uppfattningar bad poststyrelsen om ett utlåtande från länsstyrelsen. Denna ville låta anstå med indragningen av poststationen i Norrkila till dess den nye kronofogden hade blivit utsedd. Det skulle senare visa sig att kronofogdekontoret flyttades till Lysekil, varför dess läge inte kom att påverka ett ställningstagande till platsen för den eventuellt nytillkommande poststationen.

Sedan detta blivit känt, uppgav länsstyrelsen i ett brev till poststyrelsen den 17 december 1886 att en station i Brastads socken och en i Lyse socken skulle vara den bästa ersättningen vid indragning av poststationen i Norrkila "utan att för postverket medföra nämnvärt större utgifter än dem som nu vidlåda stationen Norrkila".

Poststyrelsens beslut blev därefter att poststationen i Norrkila skulle dras in den 31 mars 1887. Följande dag öppnades poststationen med namnet Lyse vid hemmanet Berg och poststationen Brastad vid hemmanet Tänum.

Den mer än tolv år tidigare förslagna poststationsföreståndaren, skolmästaren Alexander Andersson, hade visserligen hunnit sluta sin aktiva tjänst, men han blev ändå Brastad kyrkbys förste poststationsföreståndare.

Norrkila postst. in
 Brastad d. 31/3 87.
 Na. 1/4 87 öppnades postst.
 i Lyse hemmanet Berg
 och i Brastad hemmanet
 Tänum med f. d. skollär-
 ren A. Andersson som
 förste postst. föreståndare
 med 100 kr.
 Brastad öppnades för
 i Alabäck.

Handläggaren vid poststyrelsen använde sig bl a av denna skiss vid föredragningen den 9 december 1886 om flyttning och namnförändring av poststationen i Norrkila och inrättande av poststationen i Lyse.

Jag väljer att behandla även perioden för poststationen i Brastad under dess tid i kyrkbyn i detta avsnitt, ehuru det bär rubriken Norrkila. Alexander Andersson, som redan var pensionerad som folkskollärare, när han tillträdde tjänsten som poststationsföreståndare i Brastad kom att kvarstå under lång tid. Han fick sitt årsarvode höjt från 200 till 240 kr genom poststyrelsens beslut den 26 september 1895. Han efterträddes den 1 mars 1906 av fröken Adolfinia Teresia Andersson. Stenhuggaren Zakarias Peter Jonasson tog över efter henne den 20 juni 1909 och lyckades utverka höjning av årsarvodet till 300 kr med 1913 års ingång.

När järnvägen mellan Munkedal och Lysekil togs i bruk för allmän trafik, gick man över från landsvägspostföring till postföring med tågen. Särskild postföring fick anordnas mellan den passerande postkupén vid den något mer än två kilometer avlägsna järnvägsstationen i Gåseberg och poststationen i Brastads kyrkby. Hemmansägaren O E Hansson skötte detta varje vardag för en krona per tur. Detta blev en parentes, för den 1 april 1915 drogs lantpoststationen i Brastad in. Jonasson blev uppsagd från sin befattning i behörig ordning och nu blev den förenade post- och järnvägsstationen i Gåseberg ersättningen i kombination med lantbrevbäring från Brodalen. Därmed upphörde postnamnet Brastad (poststyrelsens diarie-nummer l b 1600/1913). I några följande avsnitt berättas om den vidare utvecklingen, men jag tar något av utrymmet i anspråk till att redan här kort redogöra för denna.

Församlingsborna var inte belåtna med ändringen sedan poststationen flyttats från Brastads kyrkby. En extra kommunalstämma den 3 oktober 1915 beslöt göra framställning om en poststation vid Lökebacken. Det uppstod emellertid under ärendets handläggning skilda meningar om hur postgången skulle ordnas inom socknens olika delar.

Däriemot fick postdirektören ett digert ärende att redovisa till poststyrelsen. Det daterades den 19 april 1916 och däri hävdades bland annat att Lökebackens station var "ett trafikcentrum för så väl den folkrika neyden kring Brastads kyrka som också för ett antal platser i Lökebackens närhet". Postdirektionen föreslog att en poststation skulle inrättas i Lökebacken och att lantbrevbäringen mellan Brodalen och Brastads kyrkby skulle dras in. Detta accepterade poststyrelsen och handlanden Sven Peter Hultman kunde antas till poststationsföreståndare i Lökebacken.

Sockennamnet Brastad skulle återföras i postanställsförteckningen men först 24 år efter att det försvunnit i samband med att den förenade post- och järnvägsstationen i Gåseberg inrättades. Nu blev det i stället poststationen i det större samhället Lökebacken som fick bära socknens namn. Därmed kommer mera i avsnitten med rubriken Brastad resp Lökebacken.

Lantbrevbäring

En framställning från poststyrelsen den 25 september 1876 till regeringen med antydan om möjlig indragning av poststationer med obetydlig rörelse ledde så småningom till en proposition om lantbrevbäring, vilken bifölls av riksdagen. En promemoria om lantbrevbäringens ordnande utfärdades den 5 december 1877 och på själva julafton samma år daterades den första instruktionen för lantbrevbärare. Den kom snart nog till användning, för de första lantbrevbärarna började vandra på Gotland, i Blekinge och i Kalmar län i januari 1878.

Vid förberedelserna för lantbrevbäring sammanträdde generaldirektör Wilhelm Roos eller hans ställföreträdare med landshövdingen, landssekreteraren och postmästaren i residensstäderna. Under 1877 ägde sådana möten rum i Västerås, Karlstad, Mariestad, Vänersborg, Visby, Kalmar, Karlskrona, Växjö, Göteborg, Malmö, Kristianstad, Jönköping och Linköping i nu nämnd ordning.

Generaldirektören förde personligen anteckningar vid de flesta av dessa överläggningar. Dessa avslöjar tankegångarna kring de indragningshotade poststationerna, i allmänhet med mycket kortfattade kommentarer, som anger länsstyrelsernas argument för att en eller annan poststation behövde bibehållas.

En sammanställning, uppgjord vid poststyrelsens trafikbyrå i slutet av 1878, visade att generalpostdirektörens sammanträden i residensstäderna hade resulterat i förslag om att 298 poststationer i tolv län skulle dras in. Flera kom i bilden senare.

Det visade sig vid försöken att genomföra omorganisationen att motstånd restes mot indragningarna. I Skåne och Västergötland blev t ex åtskilliga av de till indragning föreslagna poststationerna kvar till långt in på 1900-talet.

Andra poststationer, som verkligen drogs in, blev återinrättade under de båda sista decennierna av 1800-talet, eller långt in på 1900-talet. Till dess fick man nöja sig med den undermåliga service, som den tidens lantbrevbärare kunde ge. För att underlätta kontakten mellan lantbrevbärare och sockenbor utnämnde kommunalstämmorna kommunombud. De avlönades inte av postverket, men ett och annat protokoll visar att sockenkassan bestod med en liten ersättning, ibland upp till 25 kronor om året.

När det var aktuellt med lantbrevbäring i Bohuslän, gjorde kronofogdarna en uppföljning av de preliminära beslut som hade fattats vid överläggningar i Göteborg den 10 oktober 1877 mellan länsstyrelsens och postverkets representanter. Församlingarna uppmanades att utse kommunombud och meddela deras namn och bostadsplats. För det lilla Stångenäs härad var det då inte aktuellt med indragning av någon poststation (det fanns bara två sådana, Brodalen och Norrkila). Jag har ändå funnit det intressant att på följande sida återge ett utdrag ur ett brev från kronofogden i Sunnervikens fögderi den 20 maj 1878 till länsstyrelsen i Göteborg.

Stångenäs härad.

Enar Brastads och Lyse församlingar, och
huru derom anmodade, icke valt ombud
för utväxling af deras bref och, enligt
Kronofogdens N. J. Trölsens rapport.
den 10 deunes, de icke lara heja någon
önskan att anställa sådana, återstår
det endast att föreslå platser mellan
 hvilka lantbrevbäring skulle ega rum
för fortakuffande af vederborande
genstemans bref. För pastor i Bro
kan utväxling ske i klokkaregården,
der Brodalens poststation är förlagd.
För kommunistern, som bor i Lasseby
beläget i Lyse församling, 0,3 mil från allmänna
häradsvägen vid hemmanet Lycke och 0,5
mil från Norrkila poststation, genaste
vägen byaväg, med undantag af cirka
2000 fot, anser jag att lantbrevbäring
bör ega rum mellan Norrkila och
Lasseby. För Häradsskrifvarsen liksom
hvars bostad är Kaller i Bro församling,
beläget 0,6 mil från Brodalens post-
station och högst 0,4 mil från allmänna
hemmanet bor i Lyseby.

Sämstad (Brastads socken)

Som nämnts i korthet i avsnittet om Norrkila gav sockenborna i Brastad aldrig upp hoppet om att få en poststation inom socknen utöver den vid kronofogdens bostad i Norrkila. Vid en extra kommunalstämma den 22 maj 1881 beslöt de att begära hos poststyrelsen att få en poststation inrättad vid ångbåtsstationen Sämstad. Efter en lång utredning gick det vägen, som man säger ibland, och den 1 maj 1882 öppnades den önskade poststationen som till en början bara hölls öppen under seglotionstiden.

Brastads socken fick emellertid själv ikläda sig kostnaden för att avlöna poststationsföreståndaren och även svara för posttransporten. Handlanden Alexander Christensson blev föreståndare. Hans kontrakt förnyades år efter år trots att poststationen blev föga utnyttjad.

I februari 1887 begärde Christensson att få ersättning från postverket för bestyret med poststationen. Till detta var poststyrelsen nu positiv men något nytt kontrakt hann inte bli underskrivet innan Christensson måste göra en snabb sorti på grund av misstankar om fiffel med lånehandlingar. Seglationsperioden hade börjat med mars månads ingång och postmästaren i Lysekil konstaterade vid en snabbinventering att poststationens medel och inventarier var i behörig ordning. Men handlanden C A Petersson fick ta över skötseln av poststationen och han gjorde det med ställt villkor att få 75 kronor i årsarvode.

I sin redovisning till poststyrelsen av den nya situationen antydde postmästaren att poststationen kunde dras in utan större olägenhet för berörda kunder. Men poststyrelsen beslöt att den skulle fortsätta sin verksamhet och Petersson fick det begärda arvudet. Postverkets ekonomi hade hunnit bli tämligen stabil efter den stora belastningen i samband med kronobrevbäringsreformen. Nu inträffade inte bara det, att utgiften för den dåligt lönsamma poststationen i Sämstad accepterades. Invånarna i Brastads socken fick också gehör för sin önskan om en poststation med centralare läge, öppnad den 1 april 1887 med namnet Brastad, som nämnts i avsnittet om Norrkila, och samtidigt fick Lyse en egen poststation med socknens namn. Om denna berättas i följande avsnitt.

I Sämstad var handlanden C A Petersson nu poststationsföreståndare. Han avled i januari 1888 och kontraktet överläts på hans änka Amanda. I samband därmed skrev poststyrelsen ett beslut den 24 april 1888 med texten "poststationen indrages om och när fru Petersson frånträder förordnandet eller icke åtnöjes med 75 kronor". Dessförinnan hade Alexander Christenssons son förklarat sig vilja överta poststationen. Landskansliet hade i ett brev till poststyrelsen den 18 april 1888 uttalat "att stationen bör kunna indragas". Kan det möjligen för en gångs skull under den bistra tiden

ha varit ett socialt tänkande som gjorde att poststyrelsen inte lyssnade på landskansliets propåer?

Poststationen i Sämstad fick alltså vara kvar och det beslutet stod fast även när Amanda Petersson i mars 1889 anmälde att hon skulle flytta till hemmanet Groröd, en kilometer från poststationens dittillsvarande plats. Nu begärde emellertid häradsskrivaren i Sunnervikens fögderi L T de Verdier vid ett sammanträffande med postmästare Jonson i Lysekil i april 1899, att poststationen skulle dras in och lantbrevbäring inrättas mellan Brodalen och Sämstad. Häradsskrivaren hade enligt postmästarens rapport uttalat "*sin förundran över att Sämstads poststation ännu bibehålles oaktat den ringa nytta den korresponderande allmänheten har av densamma*".

Vid föredragning i poststyrelsen den 7 maj 1889 ansågs framställningen inte böra föranleda till vidare åtgärd. Som skäl anfördes att frimärksförsäljningen vid poststationen översteg kostnaderna för densamma och att det var bättre för korrespondenterna med daglig postgång än med den föreslagna lantbrevbäringen två gånger i veckan. Ångbåtar anlöpte bryggan varje dag och posten hämtades regelbundet till poststationens nya läge i Groröd.

Vid den följande flyttningen av poststationen fördes en eventuell indragning inte ens på tal. Det var 1905 som Amanda Petersson anmälde att hon skulle flytta från Groröd till hemmanet Kärr, omkring 800 meter från Groröd och ungefär lika långt från Sämstads ångbåtsbrygga. Med bibehållet namn flyttades poststationen Sämstad således ännu en gång under Amandas tid som föreståndare. Hon fick årsarvodet höjt till 150 kr, räknat från mars 1905 och till 240 kr från 1913 års ingång. När handlanden Adolf Thorén Olsson tog över den 1 februari 1916, sänktes det emellertid till 180 kr för att åter höjas till 240 kr med 1918 års ingång.

Olsson blev poststationens siste ordinarie föreståndare. Sedan han avlidit, hölls befattningen vakant under en kortare tid till dess den kunde dras in med september månads utgång 1953. Ett postombud med utväxling över Brodalen ersatte poststationen till och med mars 1970. Nu var lantbrevbäringen väl utvecklad och strängt taget alla transaktioner kunde utföras av "de rullande postkontoren".

Brodalen—Sämstad. (Tillfällig gångpost.)						
—	6,0	0,8	Brodalens poststation	T. L.	5,0	—
7,45	—		Sämstads poststation	T. L.	—	3,15
<p>Den här postföring underhålls endast under de tider af året, då ångbåtspostförbindelsen med Sämstad till äfventyrs, i följd af naturhinder, är afbruten.</p>						

Under de första åren var poststationen i Sämstad öppen endast under seglationsperioderna. När den började hållas öppen året om, inrättades gångpost från Brodalen med två turer i veckan under den tid av året då ångbåten inte gick.

Lyse (Lyse socken)

Som framgått av tidigare avsnitt anslöt sig poststyrelsen till länsstyrelsens uppfattning 1874 att lämpligaste platsen för en poststation för Lyse och Brastad socknar skulle vara kronofogdens bostad i Norrkila. Där öppnades ju också en poststation i början av 1875 och Lyse församlingsbor fick vackert konstatera att de blivit missgynnade.

På privat initiativ försökte man rätta till detta genom ett brev den 18 oktober 1877 till länsstyrelsen i Göteborg. Det undertecknades av 13 personer med kommunalnämndens ordförande Carl Olsson i Fiskebäck och kommunalstämmans ordförande, klockaren Olof Wilhelm Lysell överst. Dessa båda namn gav måhända framställningen en mera officiell karaktär, även om frågan inte var protokollförd vid någon kommunalstämma.

Brevet innehöll bl a följande text:

All den stund inom Lyse socken, vilken är till sin areal ganska vidsträckt och innehåller en folkmängd av över 2200 personer icke finnes någon poststation, där församlingsinnevånare kunna få avlämna eller avhämta post utan måste av var och en verkställas direkt å postexpeditionen i Lysekil, vilken är belägen på 1½ mils avstånd från en del av socknen, få vi ödmjukast hemställa det täcktes Eders Kungl. Majt:s Befallningshavande hos Kungl. Generalpoststyrelsen vidtaga åtgärder till en poststations inrättande härstädes och få för detta ändamål föreslå till station hemmanet Häggvall och till stationsföreståndare lanthandlanden därstädes Hans Jacob Björkman".

*Lanthandlanden Hans Jacob Björkman
i Häggvall af Lyse Socken Bokus Län är förordad
20. Februari 1877 sig, gifte, ejer godkänd kristendoms-
känslighet, tackar till H. H. Stenlund och godfröjd samt
råder öfver sig gref och god till, hvilket för antaken om
poststation härmed vorder till bevis meddelat*

Postexpeditionen för Lyse den 18 Oktober

Jungfr

Carl August Wredner

Stens uppför

Länsstyrelsen remitterade brevet till kronofogde Nordvall på Norrkila. Han ville inte förneka "att det vore gagneligt för Lyse kommun att därinom förlades en poststation" men upplyste om att Häggvall låg vid gränsen av Brastads socken på ett avstånd av endast 3 kilometer från Norrkila och att Lyse församlingsbor kunde för avgående brev anlita "den postlåda som finnes fästad vid postådonet". Detta passerade genom Lyse socken fyra gånger i veckan under sommaren och sex gånger under vintern. Nordvall avstyrkte bifall och landskansliet sände handlingarna till poststyrelsen med uppgiften att man saknade anledning att tillstyrka den föreslagna stationens inrättande. Det blev också avslag vid föredragning den 30 mars 1878 i poststyrelsen.

Det skulle gå nära nog ett decennium innan Lyse sockenbor fick gehör för sina önskemål, men den 1 april 1887 öppnades en poststation med namnet Lyse samtidigt som poststationen i Norrkila i Brastads socken flyttades till kyrkbyn och då fick namnet Brastad. Frågan hade dessförinnan behandlats av Lyse sockens kommunalnämnd vid sammanträdet i kyrkans sakristia den 24 januari 1886. Man bestämde sig då för att begära en poststation vid hemmanet Stora Berg inte långt från komministerbostället Lassehaga. Där låg pastorsexpeditionen för Lyse och Lysekils församlingar, ävensom skolan. Genom att förlägga poststationen vid skolhuset menade man sig kunna få skolbarnens hjälp att ta med post till adressater på olika håll i socknen. Närheten till Alsbäcks skjutsstation skulle också bidra till att lösa frågan om transport av postsäckarna.

Kommunalnämnden var nu inte rätt instans för den fortsatta kommunikationen. Ärendet togs upp på nytt vid kommunalstämman i skolhuset på Stora Berg den 20 mars 1886, då man bl a protokollförde det uttalande som återgetts i avsnittet om Norrkila (sid 15). Samtidigt kämpade Brastads socken för att få en poststation mera centralt belägen än den i Norrkila och inte kunde man då tro att de båda socknarna skulle få var sin poststation. Men så blev det, sedan länsstyrelsen i ett brev till poststyrelsen den 17 december 1886 uppgett att den bästa ersättningen för poststationen i Norrkila skulle vara två nya poststationer, en för Brastads och en för Lyse socken.

Till föreståndare för poststationen i Lyse antogs skolläraren Nils August Kumlin. Hans årsarvode på 100 kr höjdes i etapper, till 200 kr 1895 och till 300 kr från den 1 april 1901. Dessutom fick han från 1904 års ingång ett biträdesanslag på 5 kr i månaden. En ytterligare arvodesökning med 100 kr om året fick han glädje av från 1912, innan hemmansägaren Hjalmar Nikander Olsson tog över poststationen den 1 juli 1913, då med 600 kronor i årsarvode.

Dennes efterträdare fyra år senare, fröken Annie Henrietta Johansson, fick den 1 oktober 1917 ta emot poststationen med ett till 480 kr sänkt årsarvode. Sex år senare blev John Albin Andersson föreståndare med poststationen förlagd till lägenheten Lyseborg. Han beviljades s k ålderdomsunderstöd den 1 april 1949 (diarienummer I a 1315/49) och följdes av John Sverker Andersson. Denne fick år 1954 efternamnet Lysér och blev poststationens siste ordinarie föreståndare. Den drogs nämligen in med maj

månads utgång 1968. Detta var i ett skede då man ännu inte hunnit helt genomföra planerna på fullständig service genom lantbrevbäring. Enligt tidningen "Bohusläningen" uttalade sig postmästare Sven Holmblad i Lysekil på följande sätt om ändringen en månad innan den genomfördes:

"Omläggningen innebär inte någon försämrad service i sin helhet. Framdeles kommer postverket att presentera en hel del nyheter inom lantbrevbäringen. Bl a skall hushållen kunna kalla till sig lantbrevbäraren två gånger per vecka och vidare blir det utökad service när det gäller postsparbanken".

Dessa planer genomfördes under 1970-talet och det skulle snart nog visa sig att lantbrevbärarna gjorde skäl för epitetet "rullande postkontor". Innan detta kunde konstateras, var befolkningen naturligt nog skeptisk. Man kunde notera något av detta i ett par artiklar i Lysekilsposten den 29 och 31 maj 1968, signerade Lars-Erik Lysér. Den första av dem inleddes så här:

"Det damoklessvärd som under några år hängt över Lyse poststations vara eller icke vara tar vid månadsskiftet ut sin tribut - poststationen med 93-åriga anor skall upphöra. Kommunens fäder har i drätselkammarsprotokoll 'antecknat' postdirektionens meddelande om nedläggning och att abonnenterna endast skall betjänas med brevbarare.

Nedläggningen kommer några veckor efter det de båda storföretagen Postverket och Statens Järnvägar gjorde 'revolution'. I pressen omnämndes att Postverket inte upplevt en sådan förändring sedan 1600-talet och för SJ var omläggningen den största på 100 år. Genom rationaliseringar och mekaniseringar presenterade SJ en helt ny tidtabell med indragningar och utökningar som följd. Posten omorganiserade till postnummer och med nya distributionsformer. Sedan en följd av år stänges runt om i landet mindre järnvägs- och poststationer. Dessa händelser kommer dock sällan till synes i rikspressens feta rubriker. I september 1965 upphörde i stort sett verksamheten vid Lyse järnvägsstation och den 31 maj 1958 är det alltså grannens - postens - tur att sätta punkt och slut för sin verksamhet. Under de snart tjugo åren Lyse tillhört Lysekil stad är det en nedslående utveckling socknen gått till mötes. Befolkningssiffran har sjunkit med 558 invånare, ett flertal skolor har stängts, elektriska distributionsföreningen har upphört, taxistationen har stängts och därutöver stängda post- och järnvägsstationer. Givetvis hade befolkningstrenden, som började redan år 1931, och även de följdverkningar den medfört, icke gått att hejda oavsett den gamla kommunen bestått eller ej".

(ej poststation)

Alsbäck

När postverkets ekonomi hade stabiliserats efter den stora expansionen under 1800-talets senare decennier, gick det förhållandevis lätt att få poststationer inrättade även på mindre orter, till och med om berörd socken redan hade en poststation. Man måste förstås visa på bärande skäl, t ex industriell utveckling. Men ibland hade man väl stora pretentioner.

Ett sådant exempel är den framställning som Olga Dahl vid Alsbäcks badort i Lyse socken gjorde den 17 december 1903. Hon påtalade att avståndet till den närmaste poststationen (den med namnet Lyse) var fyra kilometer. Dit kom då posten tre dagar i veckan men det ansågs vara för låg frekvens och uppavs vara "till stor olägenhet för både badgäster och befolkningen i trakten".

Olga Dahl önskade en poststation under tiden juni-september varje år, dit posten skulle skickas dagligen med ångbåtar, som regelbundet anlöpte Alsbäcks ångbåtsbrygga. Hon menade också att "posten till Lyse poststation lämpligast kunde sändas över Alsbäck, varigenom även denna postanstalt kunde erhålla daglig postförbindelse samt en besparing uppstå för postverket genom indragning av kärposten mellan Lysekil och Brastad".

Poststationsföreståndare Nils Kumlin i Lyse hade i och för sig intet emot att en poststation inrättades i Alsbäck. Men han framhöll att befolkningen i trakten inte hade något egentligt behov av den, "ty på omkring 1/4 mils avstånd runtom Alsbäck finnas, med undantag av 4 à 5 bondställen (där möjligen ett par tidningar hållas) samt komministerbostället, intet annat folk än backstugsittare och torpare, vilka sällan eller aldrig anlita någon postanstalt".

Även poststationsföreståndaren i Brastad, Alex Andersson, gavs tillfälle att uttala sig. Han instämde i Nils Kumlins yttrande och tillade, att lantbefolkningen i allmänhet inte hade tid att hämta post oftare än ett par gånger i veckan, i synnerhet under sommaren.

Postmästare Johan Albert Jonson i Lysekil avstyrkte framställningen, bland annat med hänvisning till att merkostnaderna inte skulle täckas av badgästernas eventuella korrespondens. När postinspektionen i Göteborg sände ärendet till poststyrelsen, framgick det att något verkligt behov av en poststation i Alsbäck inte kunde påvisas. Poststyrelsen beslöt vid föredragning den 12 februari 1904 att framställningen från Olga Dahl inte skulle föranleda någon åtgärd.

1887-04-01--1915-03-31
1939-01-01--

Brastad (Brastads socken)

Tidigare har berättats hur poststationen med namnet Norrkila i Brastads socken avvecklades när där boende kronofogde Nordvall pensionerades. Den 1 april 1887 öppnades i stället en poststation med namnet Brastad vid hemmanet Tänum i kyrkbyn. Förr skolläraren Alex Andersson blev föreståndare med 100 kr i årsarvode under de nio första åren. Han efterträddes den 1 mars 1906 av fröken Adolfina Teresia Andersson. Stenhuggaren Zakarias Peter Jonasson tog över efter henne den 20 juni 1909 och lyckades utverka höjning av årsarvodet till 300 kr med 1913 års ingång.

När järnvägen mellan Munkedal och Lysekil togs i bruk för allmän trafik, gick man över från landsvägspostföring till postföring med tågen. Särskild postföring fick anordnas mellan den Gåseberg passerande postkupén och den något mer än två kilometer avlägsna poststationen i kyrkbyn. Hemmansägaren O E Hansson åtog sig att svara för detta varje vardag mot en krona i ersättning per tur. Detta blev emellertid en parentes, för den 1 april 1915 drogs lantpoststationen i Brastad in.

Jonasson hade själv begärt befrielse från sin befattning och nu blev den förenade post- och järnvägsstationen i Gåseberg ersättningen i kombination med lantbrevbäring från Brodalen. Därmed upphörde postnamnet Brastad (poststyrelsens diarienummer I b 1600/1913). Församlingsborna var inte belåtna med ändringen sedan poststationen flyttats från Brastads kyrkby. En extra kommunalstämma den 3 oktober 1915 beslöt göra framställning om en poststation vid Lökebacken. Det uppstod emellertid under ärendets handläggning skilda meningar om hur postgången skulle ordnas inom socknens olika delar.

Därigenom fick postdirektören ett digert ärende att redovisa till poststyrelsen. Det daterades den 19 april 1916 och däri hävdades bland annat att Lökebackens station var "ett trafikcentrum för så väl den folkrika neyden kring Brastads kyrka som också för ett antal platser i Lökebackens närhet". Postdirektionen föreslog att en poststation skulle inrättas i Lökebacken och att lantbrevbäringen mellan Brodalen och Brastads kyrkby skulle dras in. Detta accepterade poststyrelsen och handlanden Sven Peter Hultman kunde antas till poststationsföreståndare i Lökebacken från den 1 juni 1916. Han fick uppleva att poststationens namn ändrades till Brastad med 1939 års ingång. Poststationen låg då i Tuntorp.

Hultman avled den 11 maj 1944 och som vikarie anlätades fru Hilly Gunda Isabella Rosén (född Hultman), som från den 1 juli 1944 antogs till ordinarie föreståndare. En positiv utveckling medförde att poststationen kunde höjas till postexpedition den 1 april 1950 och fru Rosén blev nu chef med titeln stationsmästare. Olof Palmqvist trädde till 1968 då man efter en tid kunde flytta till den gamla konsumlokalen vid genomfartsleden från Lysekil. Efter

Palmqvists pensionering 1983 tjänstgjorde under en period Lena Hasslöf. Genom en för hela landet generell och gemensam omorganisation förvandlades postexpeditionen till ett lokalpostkontor 1977 med prefixet "lokal" borttaget från och med 1986. Den följande chefen Bo Söderström fick i februari 1987 vara med om invigning av nya lokaler efter renovering och tillbyggnad av de utrymmen vilka efter knappt tio år blivit alltför trånga som en följd av centralisering av postdistributionen.

Även om postkontoret haft varierande namn firade man den 1 april 1987 100-årsjubileum för tillkomsten av postnamnet Brastad. I anslutning därtill visade bygdens i flera avseenden främste PR-man, racerföraren Boo Brasta en posthistorisk utställning, baserad på hans forskning och hans samling av gamla fotografier, vykort och brev samt frimärken stämplade vid de olika stationerna på Stångenäset.

Kent Svensson har senare fått ta över ansvaret för service till de drygt 2200 hushåll som har postadress Brastad.

Undertecknad förbinder sig härigenom att, när helst så av postverket bestämes, utan föregående uppsägning frånträda det med mig den 14 december 1914 avslutade kontraktet om besörjande av lantbrevbäring å linjen Brodalen - Brastads kyrkby. Brodalen den 22 april 1916.

Carl A. Johansson

Närvarande vittnen:

f. *Ernst Karlsson* *Gösta Nyström*

Tillkomsten av poststationen i Lökebacken medförde bland annat att Carl A Johansson blev av med sitt åtagande som lantbrevbärare på linjen Brodalen - Brastads kyrkby

Fågelviken (Bro socken)

Handlanden Oscar Mellander i Fågelviken skrev i februari 1899 till poststyrelsen och anhöll "på mångas begäran" om att få en poststation i handels- och salterilägenheten Fågelvik. Under den följande remissbehandlingen lämnade poststationsföreståndare Alma Andrén i Brodalen bland annat följande geografiska information:

"Handelslägenheten Fågelvik är belägen ungefär en mil från Brodalens poststation på en landtunga mellan Aby- och Brofjordarna vid ändpunkten av Bro socken. Begränsas av sjön. Kärrvägen dit är tämligen dålig, vissa tider av året nästan ofarbar, varför någon landpost dit ej kan ifrågasättas - således endast ångbåtspost. Befolkningen däromkring utgöres av hemmansägare, torpare samt stenarbetare - de sistnämnda dock mest 'inhemska', dvs socknens folk - vadan ingen nämnvärd korrespondens finnes där, åtminstone ingen värdepост med undantag för O Mellander själv i egenskap av handlande".

Alma Andrén ansåg att lantbrevbäring till Fågelvik skulle vara en god lösning och tillade avslutningsvis:

"En sak jag anser mig skyldig påpeka är, att om Fågelvik erhåller poststation, så kommer flera här som anse sig därtill lika berättigade att ingå med begäran om dylik, t ex Hjalmedals stenhuggeri som är mycket folkrikt med flera affärsmän, ångbåtstilläggsplats samt 3/4 mil till närmaste poststation".

Länsmannen ansåg i sitt yttrande det motiverat med en poststation i Fågelviken men postmästare Jonson i Lysekil ansåg sig först inte kunna tillstyrka ansökan bland annat "med hänsyn till de icke obetydliga kostnader som skulle drabba K.Postverket om postgång skulle anordnas mellan Brodalen och Fågelvik". Emellertid hade han efter kontakt med sökanden erhållit beskedet att denne var villig att utan ersättning från postverket åta sig befattningen som föreståndare. Jonson hemställde därför om att poststationen skulle inrättas. Ett uttalande av kronofogden bilades handlingarna.

Återställande remissakten rörande Oscar Mellanders framställning om inrättande af en poststation i Fågelvik har jag härmed äran meddela att, då ifrågasatta stationen synes vara behöflig och kunna anordnas utan nämnvärd kostnad för postverket, jag anser mig böra tillstyrka bifog till framställningen.

Sunnervikens föjdris kronofogden den 3 Maj 1899.

O. W. Lundström

Efter postdirektionens framställning den 26 maj 1899 beslöt poststyrelsen att poststationen skulle öppnas den 1 juli 1899. Efter mindre än två år tröttnade Mellander på att vara oavlönad poststationsföreståndare och sade upp sitt kontrakt. En följande undersökning visade på låga statistiksiffror för den gångna perioden och postmästare Jonson i Lysekil skrev att Mellander inte ville "sköta befattningen i fråga längre än till nästinstundande maj månads utgång, och då denne är den som haft det största gagn av en poststation på platsen torde stationen tillsvidare kunna indragas". Detta blev också poststyrelsens beslut för tillämpning den 1 juni 1901. Poststationen fanns i sin första omgång sålunda knappt två år. Såsom ersättning inrättades från november 1901 lantbrevbäring på en linje från Brodalens poststation över Österöd och Ingeröd till Fågelviken med två turer i veckan fram och åter. Hemmansägaren Carl Gustaf Fredriksson Rosén från Svee fick kontraktet om denna lantbrevbäring med en ersättning av 160 kr för helt år. Förr handlanden Olof Victor de Verdier hade erbjudit sig att fullgöra lantbrevbäringen för bara 104 kr per år, men hans lägre anbud ansågs av postinspektören "icke böra hos Kungl. Styrelsen förordas till antagande" på grund av en av kronolänsmannen meddelad uppgift.

WESTRA POSTDISTRIKTET
20 SEP
D. Nr. 3753

Sitt Hov. Postinspektörens i västra postdistriktet.

Med anledning af skrifvelsen den 13 dennes får jag härmed meddela, att f. d. handlanden Olof Victor de Verdier, enligt de upplysningar jag om honom inhämtat, i anse efter sin föräldrar bekommit omkring 4 à 5 tusen kronor, som han

förelövat på kort tid, ad han, efter ad i omkring tre månader varit handlande i Bro socken, gjort konkurs, samt ad, da han icke gjort sig känd för ordning och punktlighet, anledning påtagas ad tillstyrka hans antagande till lantbrevbäring. Stängens härads kronolänsmannkontor den 18 September 1901.

Foremark,

Den 22 mars 1905 anhöll handlanden Fredrik Hjalmar Nordström i ett brev till poststyrelsen att en poststation skulle inrättas i Fågelviken. Postmästare Jonson tillstyrkte och föreslog att lantbrevbäringen skulle få bibehållas även efter en poststations eventuella inrättande. Detta accepterade såväl postinspektionen som poststyrelsen och från och med den 1 juni 1905 fanns åter en poststation i Fågelviken.

Fredrik Hjalmar Nilsson antogs till föreståndare med 100 kr i årsarvode. Lantbrevbäraren fullgjorde posttransporten.

Gustaf Leopold Johansson tog över den 1 oktober 1906, varvid årsarvodet höjdes till 200 kr. Det steg med ytterligare 100 kr den 1 oktober 1909. Från den 1 augusti 1912 antecknas fru Alma Serafia Johansson som föreståndare, förmodligen en lösning tillgripen på grund av att Gustaf Leopold försatts i konkurs (diarienummer I b 809/12).

Stenhuggeriförmannen Axel Moberg blev föreståndare för poststationen med 1916 års ingång efter att ha vikarierat vid densamma under tre månader. Han följdes vid 1926 års ingång av kollegan Axel Edberg. När han avgick den 1 december 1951 fanns det beslut om att befattningen skulle uppehållas på vakans i avvaktan på utredning om poststationens fortvaro. Beslutet blev att poststationen skulle dras in med maj månads utgång 1957. Ersättningen blev, förutom lantbrevbäring, ett postombud under tiden 1 juni 1957 - 31 mars 1970.

1904-11-01--1953-12-31

Hjälmedal (Brastads socken)

Det var stenhuggeriernas raska tillväxt vid sekelskiftet som bidrog till att Hjälmedal fick en egen poststation. En namnlista underskriven av ett 80-tal personer bifogades en framställning i ärendet till poststyrelsen den 16 maj 1904. De flesta antecknade sig som stenhuggare men på listan fanns också styrman Lorentz Petersson samt handlandena C L Eliasson och N A Alexandersson.

Vid utredningen lät postmästare J A Jonson i Lysekil föreståndarna för de närliggande poststationerna uttala sig. Alex Andersson i Brastad kunde intyga att stenhuggarna hade "lång och besvärlig väg till postanstalt". Alma Andrén vid Brodalens poststation tyckte att en poststation i Hjälmedal vore "ganska välbehövlig". Stenhuggeribolaget bekostade ett gångbud mellan poststationen och bolagets kontor, där arbetarna kunde hämta sin post. Fröken Andrén uppgav sig också ha fått veta, att bolaget skulle komma in med begäran om en poststation "i händelse arbetarnas begäran avslås".

Postmästare Jonson fann önskemålet skäligt och infordrade anbud från två handlande avseende arvode för en blivande poststations skötsel samt för postföring mellan Brodalen och Hjälmedal. Båda begärde 150 kr om året för skötseln och en krona per tur för postföringen. Sedan han på nytt tagit kontakt med offertgivarna förordade Jonson handlanden Oskar Herman Olsson till båda uppgifterna.

För det förslaget stannade också postinspektör O Schütz i Göteborg. Efter dennes kompletterande utredning beslöt poststyrelsen att poststationen skulle inrättas och att postföringen dit under seglationstiden skulle ske med de postförande ångbåtar som anlöpte Hjälmedal och dessutom med gångpostföring från Brodalen en gång i veckan. Under övrig tid av året skulle gångpostföringen fullgöras tre gånger i veckan.

Beslutet tillämpades från den 1 november 1904. Ärendet hör till de mindre omfattande i postens centralarkiv. Det är ett exempel på hur relativt lätt det var att få gehör för önskan om en poststation under en tidsperiod då postverkets ekonomi hade hunnit stabiliseras efter de stora påfrestningarna vid utbyggnadsskedet under den första tioårsperioden efter kronobrevbäringens upphörande.

Oskar Herman Olsson blev utnämnd till poststationsföreståndare och fick också ansvara för postföringen landsvägsledes. Årsarvodet som fastställdes till 150 kr, höjdes vid 1908 års ingång till 400 kr. Då var Olsson inte längre i tjänst. Han hade följts den 1 juli 1905 av fröken Hilma Potentia Andersson och hennes efterträdare blev med 1908 års ingång Selma Henrietta Andreasdotter. Hon var kvar länge vid sin post men avled den 14 augusti 1931 i 46 års ålder. Efter en tids vikariat fick Hilma Potentia Johansson ta ansvar för poststationen den 1 juni 1932, senare med efternamnet Palmqvist. Hon efterträddes i sin tur vid 1950 års ingång av Brita Palmqvist, som blev poststationens sista ordinarie föreståndare. När hon blivit utnämnd till stationsmästare vid postexpeditionen i Tanum den 1 februari 1953, uppehölls poststationen i Hjälmedal på vakans till dess den kunde dras in med 1953 års utgång.

1915-04-01--1964-08-31

Gåseberg (Brastads socken)

På grund av framställningar från korrespondenter redovisade postdirektionen i Göteborg i ett brev till poststyrelsen den 11 mars 1914 synpunkter på förslaget inrättande av poststationer vid Gåseberg, Lökebacken och Hallinden. Om den förstnämnda platsen skrev postdirektionen följande:

"Gåsebergs hållplats, belägen 2 km söder om Brastads poststation, erbjuder, särskilt genom sin järnvägsförbindelse, bättre läge för en poststation än Tänum, där Brastads poststation f n är inrättad. Härtill kommer, att poststationsföreståndaren i Brastad numera uppsagt sitt kontrakt, därvid svårighet möter att erhålla lämplig lokal och föreståndare för en poststation i Tänum. Ortens poststation bör därför snarast ske kan förläggas till Gåseberg".

Det var emellertid inte hur enkelt som helst att förlägga en poststation till Gåseberg, även om kontraktstiden för den i Brastad gick ut. Postdirektionen menade att man kunde lösa problemet vid stationen i Gåseberg, där föreståndaren inte hade "något biträde och följaktligen måste helt ägna sig åt järnvägsgröromålen, poststationsbestyren handhavas av vederbörande föreståndares hustru mot ansvarsförbindelse av mannen". Mot detta hade järnvägsförvaltningen intet att erinra men den fann sig förhindrad att "ingå vanligt avtal med Kungl. Generalpoststyrelsen om poststationers skötande".

Poststyrelsen accepterade postdirektionens förslag med viss modifikation och beslöt att poststationen i Brastad skulle dras in med mars månads utgång 1915 och att i stället en poststation skulle öppnas följande dag i Gåseberg. Den förlades dock inte till järnvägsstationen i Gåseberg utan till lantbrukare Oscar Justinus Olssons bostad. Där fanns den kvar i 16 år.

Det gick senare att lösa frågan om det rutinmässiga avtalet med järnvägen om förening av post och järnväg. Den 1 april 1931 flyttades poststationen

sålunda till järnvägsstationen i Gåseberg, där Emanuel Zacharias Ström blev ansvarig för postärendena. När han förflyttades till Hallinden fick Oscar Werner Ström ta över den 1 juli 1933 för nära nog en tioårsperiod, varefter följande ordinarie järnvägsanställda hade ansvaret för posten i Gåseberg: Bror Inge Charles Salomonsson (1943-1944), Johan Allan Jerremar (1944-1958) och Signe Ingegärd Hansson (1960-1964). Poststationen drogs in med augusti månads utgång 1964.

1915-09-01--1970-03-31

Hallinden (Bro socken)

I ett brev till poststyrelsen den 18 februari 1913 gjorde postdirektionen i Göteborg en delredovisning av planerna för den omorganisation som föranleddes av uppgifter från Lysekils Järnvägsaktiebolag. Därav framgick bland annat att järnvägens styrelse inte ansåg sig böra träffa överenskommelse med postverket angående handhavande av postgöromål vid järnvägens stationer och dels att järnvägen skulle öppnas för allmän trafik omkring den 1 juni 1913. Som vanligt var tiduppgiften preliminär. I detta brev var postdirektionens huvudmål att få tillåtelse att göra ett stort antal kontraktsuppsägningar beträffande landsvägspost, då järnvägens tillkomst skulle medföra förenklad och billigare postföring.

Efter en resa i orten kom postdirektör Ernst Öberg i Göteborg åter med en längre redovisning till poststyrelsen den 5 juni 1913. Om Hallinden skrev han därvid följande:

"Vid Hallinden, som utgöres av en mindre samling gårdar, har det icke varit möjligt erhålla lämplig poststationsföreståndare. Invid stationen finnes visserligen en nyuppförd handelslägenhet, tillhörig handlanden J S Ericsson, men Ericsson är, enligt samstämmiga uttalanden, ingalunda skickad att handhava dylik befattning. Att anförtro en poststation i Hallinden åt bemälda Ericssons hustru på mannens ansvar har ej heller syntts tillrädligt. Ett anbud från en änka Charlotta Ericsson, boende ett stycke bort från Hallindens hållplats, har inkommit så sent, att det icke kunnat prövas och synes för övrigt icke böra f n antagas".

Resultatet blev att tågtrafiken kom i gång utan att det blev någon poststation i Hallinden. I ett två år senare brev till poststyrelsen anförde postdirektionen i Göteborg den 21 juli 1915 att det hade yppat sig tillfälle att öppna en poststation i Hallinden. Fanjunkaren Frans Oskar Sjöberg hade förklarat sig villig att sköta dels en poststation och dels transporter mellan poststationen och vissa postförande tåg mot 300 kr i årlig ersättning i ett för allt. Ett förslagskontrakt bifogades och poststyrelsen beslöt den 3 augusti 1915 att poststationen med namnet Hallinden skulle öppnas med september månads ingång 1915.

I ett brev den 19 oktober 1926 anmälde postdirektionen till poststyrelsen att Frans Oskar Sjöberg "endast i ringa grad deltagit i de förekommande

göremålen. Dessa torde till huvudsakligaste delen hava förrättats av poststationsföreståndarens dotter Anna Frideborg Sjöberg". På postdirektionens begäran överflyttades kontraktet på Anna Frideborg som vid löneberäkningen fick tillgodräkna sig två ålderstillägg.

Knappt fem år fick hon glädje av detta, för den 1 april 1931 flyttades poststationen till järnvägsstationen i Hallinden, där Axel Fritiof Josefsson fick ansvara för både post och järnväg. Han avgick den 1 juli 1933 och därefter ansvarade följande ordinarie järnvägsanställda för posten i Hallinden: Emanuel Zackarias Ström (1933-1946), Rutger Oskar Artur Carlberg (1946-1948), Ernst Birger Rudengård (1948-1951), Tyko Leonard Snell (1951-1955), Ernst Hilding Johansson (1955-1960) och Gösta Viktor Arne Johansson (1960-1970). Järnvägsstationernas föreståndare var formellt också poststationsföreståndare, men deras biträden fullgjorde i allmänhet postgöromålen. I Hallinden var det under den sista perioden Alice Olsson som svingade datumstämpeln. Poststationen drogs in den 1 april 1970.

Över poststationen i Hallinden expedierades posten till postombudet i Skärve, som fanns under perioden februari 1938 - oktober 1948.

1916-06-01--1938-12-31
(sedan Brastad)

Lökebacken (Brastads socken)

Vid en extra kommunalstämma i Brastad den 30 augusti 1913 uttalade sig stämman enligt protokollets andra paragraf enhälligt om att ett postkontor borde öppnas i Lökebackens järnvägsstation. I tidigare avsnitt av detta häfte påvisade svårigheter i samarbetet med järnvägen förhindrade att någon poststation kom till stånd vid tågstart. Det hjälpte inte ens att postdirektionen i ett brev till poststyrelsen den 11 mars 1914 uttalade att "Lökebackens hållplats, som redan nu tjänar såsom utväxlingspunkt för Hjalmedals post, är genom sitt läge mellan Brastads kyrkby och de stora stenbrotten vid kusten, Vinbräcka, Rixö och Lahälla, Tuntorps m fl byar, synnerligen lämplig för en poststation".

På nytt blev postfrågan senare behandlad vid en extra kommunalstämma den 3 oktober 1915. Den hade blivit utlyst på grund av ett brev från Severin Olsson och Anders L Hansson i Tuntorp angående ansökan hos poststyrelsen om "postgång inom kommunen". Enligt protokollsutdraget "beslutade den talrikt besökta stämman med acklamation att genom protokollsutdrag hos Kungl.Generalpoststyrelsen uttala sina önsknings, att poststation anordnas vid Lökebackens järnvägsstation, och att med indragande av brev-bäringslinjen Brodalen - Brastad lantbrevbäringslinje anordnas via Prästtorp, Brastad, Hede, Immestad, Backa och tillbaka till Lökebacken".

Efter en långvarig remissomgång redovisade postdirektionen i Göteborg ärendet till poststyrelsen den 19 april 1916. Däri konstaterades att behovet av ordnade postförhållanden dåmera hade kunnat lösas i Hallinden och Gåseberg. Därefter framhölls följande:

"Ännu återstår dock en plats, där poststation icke finnes anordnad, men varest betingelser för en dylik äro till finnandes, nämligen Lökebacken, belägen 4 km söder om Brodalen och 3 km norr om Gåseberg. Nämnda station är en av järnvägens mest betydande. Den utgör ett trafikcentrum för såväl den folkrika nejden kring Brastads kyrka som ock för ett antal platser i Lökebackens närhet - Tuntorp, Lycke, Ödsmål m fl - liksom även för de vid Brofjorden belägna stenhuggerisamhällena Hjalmedal, Vinbräcka, Rixö och Lahälla. Vid Lökebacken utväxlas posten mellan Hjalmedals poststation och vederbörande postkupé." I fortsättningen av redovisningen uppgavs att man först nu efter flera försök hade lyckats anskaffa lämplig person för att sköta en poststation, nämligen handlanden Sven Peter Hultman. I fråga om lantbrevbäringen i området innehöll postdirektionens brev också en redogörelse för lämplig omorganisation. Poststyrelsen beslutade att en poststation skulle inrättas i Lökebacken den 1 juni 1916. Sven Peter Hultman fick som dess förste föreståndare uppleva hur poststationen namnändrades till Brastad med 1939 års ingång. För dess vidare öden hänvisar jag till det tidigare avsnittet i detta häfte med rubriken Brastad.

Gåsön (Skaftö socken)

1882-03-01--1967-08-31

Skaftö socken hör visserligen inte till Stångenäset men efter den nya kommunindelningen ingår socknen i Lysekils kommun. Jag har därför funnit det lämpligt att redovisa också den poststationen i detta sammanhang. När man hörde på Gåsön att en poststation skulle öppnas med namnet Olofsholm på Malmön den 1 april 1881, såg man sin chans att ansöka om en egen poststation och skrev bland annat följande i en ansökan tre veckor innan beslutet om poststationen Olofsholm trädde i kraft: "*Då nu till och med det lilla Malmön, som ej har större invånareantal än Gåsön men långt mindre korrespondens, erhållit egen postexpedition, så hava även vi ansett oss böra anhålla om att bliva beviljade en lika fördel*".

Jämförelse med grannarna och rättvisesynpunkter var ofta vägledande för dem som ansökte hos poststyrelsen om att få bättre postförhållanden. De framhöll att Gåsön var "*nära nog uteslutande bebodd av sjökaptener, vilka dels såsom under seglationstiden stadde på utrikes sjöfart hava en stor korrespondens med sina hemmavarande familjer, och dels under vintertiden, då de äro hemma, en vidlyftig brevväxling i följd av sitt yrke*".

Poststationsföreståndare Edward Bengtsson i Fiskebäckskil var emot tanken att Gåsön skulle få en poststation och uttryckte sin mening i ett brev till poststyrelsen den 18 maj 1881. Han ansåg att Gåsö-borna hade nära till poststationerna i Fiskebäckskil och Grundsund, om de "ville göra den lilla obetydliga uppoffringen att anställa ett postbud som har egen båt".

Postmästare Emil Öhrnell i Uddevalla delade Edward Bengtssons uppfattning och anförde i sitt yttrande till poststyrelsen att en poststation på Gåsön vore överflödig, "emedan korrespondensen till Gåsön ej är vidlyftig och ej heller finnes kronobetjäning på platsen".

Postmästarens uppfattning att hänsyn bara behövde tas till civiltjänstens behov underströks i fortsättningen av hans yttrande den 8 juni 1881: "*Enligt mitt förmenande utgör största skälet varför poststation är begärd å Gåsön, att postverket skall bekosta transporten av posten emellan Fiskebäckskil och Gåsön. Men då någon kronobetjäning ej finnes å denna lilla ö, kan jag ej inse att postverket skall behöva taga hand om den enskildes posthämtning*".

Poststyrelsen beslöt den 17 juni 1881 att Gåsö-bornas framställning inte skulle föranleda till vidare åtgärd. Men de gav sig inte och vid följande nyår skrev fem av dem under ett nytt brev till poststyrelsen. Däri garanterade de att kostnaden för posttransporter mellan Fiskebäckskil och Gåsön två gånger i veckan inte skulle komma att överstiga 150 kronor om året. Förre sjökaptenen Mathias Hansson erbjöd sig att sköta den önskade poststationen utan ersättning från postverket. Denna gång blev ärendet inte föremål för någon remiss. På poststyrelsen skrevs kontrakt ut enligt förslagen och skickades till postmästaren i Uddevalla, som fick i uppdrag att återsända dem till Stockholm med underskrifter av Mathias Hansson.

Därmed var det klart och den 1 mars 1882 öppnades poststationen med namnet Gåsö. Mathias Hansson fick arbeta gratis åt postverket flera år men enligt beslut den 1 april 1886 fick han 100 kr i årsarvode. Han avled den 21 januari 1896 och Leontina Hansson fick sköta poststationen till den 1 juli 1903, då telefonföreståndarinnan Johanna Kristina Kihlstrand antogs till föreståndare med oförändrat årsarvode, 100 kr. Under drygt 33 år var hon i tjänst tills Andrea Selma Charlotta Karlsson tog över, 23 år gammal, den 1 oktober 1936.

Poststyrelsen beslöt (diarienummer I b 1388/46) att poststationen från och med 1947 bara skulle hållas öppen sommartid. Under tiden mellan september och juni skulle i stället ett postombud ansvara för servicen till öborna. Båda befattningarna uppehölls av förre handlanden Robert Sylve Nilsson. Den 1 september 1967 drogs poststationen in helt. Postombudet blev i verksamhet året om men avvecklades med augusti månads utgång 1976. Posten dit hade skickats direkt från Lysekil.

Remittens till posttationen för,
stämman; Prodnalen med områden
att hit afgifna yttrande i ansett
hvaris remissakt återstalles.

[Handwritten signature]

I Postens arkiv förekommer avtryck av internt använda datumstämplar som inte sattes på frimärken eller i varje fall inte skulle användas för makuleringsändamål